

МІСТО ЯК ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН І СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ОРГАНІЗМ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Бабасєв В. М., ректор,
д-р наук з держ. упр., проф.,
Корженко В. В., д-р філос. наук, проф.,
завідувач кафедри філософії і політології,
*Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна*

ТЕРИТОРІЯ ЯК БАЗОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ GOVERNANCE В ХХІ СТОЛІТТІ

Не випадково відомий український вчений Богдан Данилишин був збентежений, як він сам про це пише, прочитавши в 2016 р. прогноз шведського економіста Кьєлла Нордстрема (автора популярної книги «Бізнес в стилі фанк») про майбутнє держав і міст. Нордстрем прагне довести, що приблизно через 50 років місце 218 країн у світі займуть близько 600 дуже великих міст, і саме вони будуть домінувати у політичному й економічному житті планети. При цьому, певна кількість держав взагалі зникне, перетворившись, як соціально-економічні одиниці, в мегаполіси. Зміниться і мислення людей: воно буде обмежуватися не масштабами держав, а замикатися рамками мегаполісів, на які припадатиме 95% світової економічної активності [3; 4].

Даний прогноз може видатися занадто сміливим, проте, реальним фактом є тенденції динамічного зростання міського населення, що чітко простежуються в період після закінчення Другої світової війни. Так, якщо в 1950 р. за оцінками експертів ООН у світі було всього два міста з населенням понад 10 млн чоловік (Нью-Йорк і Токіо), то в 1990 р. їх було вже 10, а в 2016 р. – 31 (згідно зі звітом ООН «Міста в світі – 2016 рік»). Що стосується міських агломерацій (центральне місто й прилеглі передмістя, функціонально пов'язані з ним), то на кінець 2016 р. агломерацій із населенням понад 10 млн чол було 37, а кількість міських агломерацій з чисельністю населення понад 1 млн чол – 519 (зі звіту Demographia World Urban Areas) [3].

Сьогодні значно актуалізуються такі аспекти розвитку мегаполісів, як взаємна співпраця, що ґрунтуються на мережевій структурі їхньої взаємодії й стосується таких понять, як «мережа світових міст», «транснаціональні урбаністичні системи» тощо. Отже, не слід виключати можливість виникнення у світі через кілька десятиліть міст-держав, що володітимуть, як і в античні часи та в епоху середньовіччя, реальною політичною автономією. Передумови для цього існують вже зараз: наприклад у Лондоні в даний час зосереджена майже 1/3 частина від усієї економіки Великої Британії й цей мегаполіс зацікавлений в співпраці з Євросоюзом. Гігантські міста, ставши домінуючими центрами виробництва товарів і послуг, а також концентрації значних обсягів

фінансів, здатні диктувати свої умови урядам. І це може дати старт процесу «відмирання» національних держав [там само].

Звичайно, якщо таке й відбудеться, то воно не є питанням найближчого майбутнього. Проте, не слід забувати в даному процесі про суттєву проблему, яку можна розцінювати як нелегку для вирішення: у мегаполісах, що розташовані в економічно слаборозвинутих країнах, ймовірно буде зростати рівень бідності і множитися спалахи жорстких соціально-політичних протистоянь. Очевидно, що єдиним варіантом запобігання таким подіям може стати швидке й стійке економічне зростання, результатом якого буде підвищення добробуту жителів найбільших міст, в тому числі, й українських [там само].

У зв'язку із зазначеним, набуває особливої актуальності осмислення принципу активної субсидіарності, що дозволяє зокрема зрозуміти основні засади організації і взаємодії різних рівнів державного управління (національного, регіонального й місцевого). Серед них місцевий територіальний рівень є своєрідною точкою відліку, простором, у масштабах якого можливо найбільш точно ідентифікувати основні проблеми й виклики сучасного суспільства та намітити шляхи їх подолання. Територія – це не абстрактний соціально-економічний, політичний чи культурно-освітній простір, а реальне місце формування комплексної системи взаємозв'язків між акторами територіального розвитку, органами влади й суспільством. Саме звідси походить необхідність реалізації в соціальних практиках сучасного принципу – «мислити глобально, а діяти локально». Здатність до глобального мислення є однією з передумов розуміння одного з головних завдань системи governance XXI століття: відродження місцевого рівня або, висловлюючись словами окремих французьких дослідників, «реванш територій» [12].

У межах даної публікації, спробуємо показати, що на сучасному етапі суспільного розвитку, територія (місцевий рівень) перетворюється (стає, набуває ознак) на базовий елемент governance, «елементарну частинку», починаючи з якої вибудовується вся система управління (така собі управлінська будівля), від місцевого до світового рівня, структуроутворюючим принципом якої є «активна субсидіарність» [там само].

Що таке територія та за яких умов вона здатна перетворитись на базовий елемент governance? Відповідь на це запитання потребує справжньої «революції в мисленні». «Якщо ви запитаете у місцевого депутата або державного службовця, що таке територія, – зазначають автори видання «La démocratie en miettes: Pour une révolution de la gouvernance», – він, не вагаючись, відповість: територія – це частина простору, що обмежена адміністративними й політичними межами. Саме такою територією управляє цей ваш співрозмовник і він не знає інших. Проблема такого підходу полягає в тому, що суспільний розвиток неможливо обмежити адміністративними кордонами, суспільство постійно розвивається й еволюціонує. Міста також не перестають розростатися в просторі й розмежування між міською (урбанізованою) зоною й передмістям (сільською місцевістю) стає дедалі умовнішим» [там само].

Точка зору повністю змінюється, якщо поглянути на сучасний світ взагалі, й на територію зокрема, як на комплексну систему взаємозв'язків і обмінів. У такому разі, одним із завдань територіального розвитку стає оцінка (*valoriser*), удосконалення (*ameliorer*) і управління (*maitriser*) різними системами взаємозв'язків. А в основу ефективного територіального управління покладається їх глибоке знання й аналіз можливих способів їхнього розвитку. Територія більше не визначається виключно як географічна зона, адміністративна одиниця, яка розділяє простір на внутрішній і зовнішній, а перетворюється на перехрестя взаємозв'язків різної природи (походження), й набуває ознак соціальної категорії [там само].

Саме розуміння важливості цих процесів і призводить, на думку зазначених французьких фахівців, до «ретериторізації» мислення. Територія постає у двох іпостасях: спершу, як послідовне нашарування основних взаємозв'язків – між проблемами, між основними категоріями акторів (суспільство, влада, бізнес), між людством і біосферою тощо; потім, як місце, де самоорганізуються (вибудовуються) відносини між різними рівнями *governance* [там само]. Тому, класичний принцип сталого розвитку: «мислити глобально, діяти локально», – на практиці можна застосовувати й у зворотному вигляді. Саме з місцевого рівня слід починати аналіз будь-якої проблеми. Осмислення взаємозв'язків потребує можливості відштовхуватися від конкретних реалій. Це надзвичайно дієвий спосіб відмовитись від узагальненої реальності: конкретні факти, справжні дійові особи, реальні зв'язки, замість абстрактних систем, де не існує чітких критеріїв відмежування істинного від хибного. Саме на територіальному рівні доцільно перевіряти життєздатність сучасних моделей розвитку й ті теоретичні концепції, на яких вони базуються. Саме на місцевому рівні можливо найкращим чином описати патології цих моделей, перевірити реальність тих потреб, на задоволення яких вони націлені, та намітити альтернативні шляхи їх реалізації [там само].

Таким чином, територія постає одночасно як місце впровадження керівних принципів розвитку (*principes directeurs*), визначених на іншому рівні, як зона співробітництва між різними рівнями *governance* і як простір, на базі якого, відбувається осмислення, оцінка й формування (визначення) нових шляхів (напрямів) розвитку [там само].

Розробка і розвиток дієвих засобів управління численними взаємозв'язками на територіальному рівні, на думку європейських вчених, найближчим часом стане «полем для інновацій», що матиме неабияке значення для ефективного функціонування системи *governance*. На думку П'єра Калама і його колег, індустріальна система, породжена ХІХ століттям, і відповідна організація держави й ринку, тобто все те, що перетворило території на абстрактний простір й підмінило реальні громади на їх абстрактні замітники, – групи незмінних індивідів, було не чим іншим, як відхиленням у історичному розвитку [там само].

Звернемося до короткого аналізу етимології поняття «метрополія» в його генезисі та історичному розвитку, що дозволить, на наш погляд, з'ясувати латентні можливості сучасних територій як базових елементів система

governance. Перш за усе необхідно зазначити, що «метрополіями» сьогодні називають території, ефективний розвиток яких входить до пріоритетних завдань європейської політики «регіоналізму». Проте, слід мати на увазі думку окремих європейських науковців, що й сьогодні поняття «метрополія» не має достатньо чіткого визначення. Воно часто застосовується «то в якості концепції з метою характеристики певного централізованого міського утворення, то як риторична фігура, що ілюструє процес інтернаціоналізації економіки, то як простий синонім терміна агломерація» [11, с. 72]. Поняття «метрополія», «метрополізація», «ареал метрополії» (англ. *metropolitan area*), «метро-регіон» (англ. *metropolitan region*), активно вживаються західними фахівцями різних галузей сучасної науки (економіка, соціологія, політологія, менеджмент, урбаністика тощо). Не дивно, що в науковій літературі існує значна кількість інтерпретацій зазначених термінів. Це можна виправдати з погляду на специфічні особливості предметного поля дослідження кожної окремої галузі науки, в тому числі й сфери теорії та практики державного управління, де сьогодні ефективно упроваджуються засадничі принципи Нового державного менеджменту (*New Public Management*) [10].

Разом з тим, процес розвитку міст і розширене відтворення міського способу життя впродовж тисячоліть, можна вважати важливим аргументом цивілізаційного розвитку людства, яке еволюціонує під впливом соціально-економічних, політичних, культурних, релігійних та інших чинників. Історичний розвиток суспільства, з одного боку, супроводжується поступовим ускладненням процесу матеріального виробництва, виникненням якісно нових суспільних відносин, а з іншого, спричиняє розвиток людського мислення, мови й мовлення, створює умови для зародження нових лексичних одиниць. Саме так відбувалося з терміном «метрополія», зміст якого активно змінювався під впливом загальних тенденцій суспільного розвитку. Цей термін має давню історію й походить від грецького слова «*mētropolis*», утвореного внаслідок поєднання коренів двох слів: *mētēr* – «мати» і *polis* – «місто» («материнське місто»). У Стародавній Греції метрополіями називали міста, які мали колонії та експортували свою урбаністичну культуру (міську структуру, спосіб життя, управління тощо) до інших регіонів Середземномор'я, підтримуючи з ними тісні соціально-економічні й культурні зв'язки. При цьому, метрополія не мала влади над колоніями, проте, опікувалась ними й відігравала роль третейського судді в їхніх суперечках [10]. Таким чином, на початковому етапі свого існування поняття «метрополія» позначало статус давньогрецького міста, в основі якого лежали певні якісні ознаки, а саме:

- створення в межах метрополії зразків урбаністичної культури, що наслідувались і копіювались іншими поселеннями (цивілізаційний аспект);
- вплив метрополій на інші території через здійснення певних функцій (функціональний аспект) [там само].

В доіндустріальний період під метрополією розуміли певний географічний центр, ареал (головним чином місто, іноді державу або її частину), яка володіла залежною в економічному, політичному й культурному відношенні територією (периферією, колоніями тощо) [10; 18; 20; 22]. Однак,

вже з XIX ст. «метрополізацію» починають ототожнювати з урбанізацією (урбанізація від франц. *urbanisation*, лат. *urbanus* означає міський – історичний процес підвищення ролі міст у розвитку суспільства, який охоплює соціально-професійну, демографічну структуру населення, його спосіб життя, культуру, розміщення продуктивних сил, розселення тощо [9]). Метрополізацію можна вважати морфологічним різновидом урбанізації, процесом найвищої концентрації різних видів діяльності й населення в окремих центрах – метрополіях [8, с. 140, 142].

Суттєвим поштовхом, що спричинив містобудівельний бум і значно прискорив темпи урбанізації, стали індустріальна революція й науково-технічний прогрес на зламі XIX–XX ст. Загалом, науковці виділяють декілька основних фаз урбанізації, що їх пройшли в своєму розвитку економічно розвинуті держави світу протягом XX ст. [10].

Перша фаза – охоплює довоєнний 1920–1930 рр., а в деяких країнах і післявоєнний період 1950–1960 рр. Ця фаза характеризується процесами концентрації, тобто зосередженням у містах значної кількості населення, засобів виробництва тощо. Так, якщо у 1900 р. частка міського населення складала близько 13,3%, то в 1950 р. вона сягнула 28,9%. Станом на 1800 р. у світі орієнтовно налічувалося 750 міст з населенням понад 5 тис осіб, 200 міст – з населенням понад 20 тис осіб і в 45 містах – кількість населення перевищувала 100 тис осіб. Через 150 років кількість таких міст становила відповідно 27600, 5500 і 875 [6].

Окрім того, у цей час у великих містах відбувається акумуляція промислового, економічного й культурного потенціалу, що сприяє підвищенню інтенсивності й ефективності соціальних процесів, формуванню передумов для їх перетворення на осередки науково-технічного прогресу й центри впливу, які визначають загальні тенденції і напрями розвитку суміжних територій. Такі міста починають називати «метрополіями», а процес утворення навколо них урбанізованих осередків, як вузлів економічного розвитку, позначають терміном «метрополізація» [там само].

Друга фаза урбанізації, (так звана субурбанізація) – найвищий розвиток якої припадає на 1950–1960 рр. – характеризується процесами децентралізації і деконцентрації [7, с. 44–51]. Субурбанізація (лат. *sub* – «під, поряд»), процес розростання й розвитку приміської зони великих міст, в результаті чого відбувається формування міських агломерацій. Субурбанізація зазвичай характеризується більш високими темпами зростання населення передмість і міст-сателітів порівняно з містами – центрами агломерацій. В основі цього явища лежить, з одного боку, прояв у великих містах численних негативних ефектів урбанізації (забруднення довкілля, просторова сегрегація, високий рівень злочинності тощо), а з іншого, – розвиток транспортної та інженерної інфраструктури й системи телекомунікацій, що поступово призводить до втрати метрополіями частини своїх переваг і слугує імпульсом для початку промислової децентралізації й масового відтоку населення у приміську зону. В економічно активного населення (висококваліфіковані фахівці і менеджери), з'являється можливість суміщати проживання «на лоні природи», у невеликих

містечках, з роботою в центральному місті. Тобто головна ідея субурбанізації полягала у поєднанні економічних і соціально-культурних переваг міста з екологічним і територіальним потенціалом міської периферії. Лише небагатьом метрополіям світового рівня вдається у цей період забезпечити своєму населенню високий рівень життя, зберігаючи при цьому достатні темпи економічного зростання [7; 10].

Близьким за змістом до поняття «субурбанізації» вважається фахівцями поняття «рурурбанізація» (від англ. *rural* – сільський; розповсюдження міських форм і умов проживання на сільські поселення). Цей феномен набув значного розповсюдження у Франції та деяких інших країнах Західної Європи. Рурурбанізація супроводжується міграцією міських жителів у сільські поселення, перенесенням у сільську місцевість й окремих видів господарчої діяльності, що була притаманною лише містам. Важливим наслідком субурбанізації і рурурбанізації стає поступове перетворення міста як одиничного центра концентрації виробництва й населення – в урбанізований район зі значною за площею територією, яка стала здатною до інтенсивно розвитку й поєднувала міські функції з сільським господарством і організацією відпочинку. Тобто йдеться про процес трансформації автономної системи розселення в групову й утворення на цій основі міських агломерацій¹ і конурбацій². Як цілісне територіальне соціально-економічне утворення агломерація виникає на базі функціонального й просторового розвитку міста-ядра й створює значну зону урбанізації, поглинаючи суміжні населені пункти. В країнах Західної Європи та США ядрами найзначніших міських агломерацій у цей період стають саме метрополії [10].

На початку 90-х рр. XX ст. у європейській науці та управлінській практиці з метою позначення зони впливу метрополії починають використовувати термін – «ареал метрополії» – по аналогії з американською і канадською традицією. У США для наближеного виділення й кількісної характеристики міських поселень традиційно використовують територіально-статистичні одиниці – «Статистичний ареал метрополії» (англ. *Metropolitan Statistical Area*) – місто або урбанізований ареал з населенням від 50 тис осіб. Прилеглі території можуть розглядатися як складова ареалу в залежності від щільності населення та кількості робітників, що працюють у центральному місті. Станом на 1994 р. у 268 ареалах метрополій США було зосереджено 80% населення країни. Тоді як у Канаді близько 60% населення проживало в межах

¹ Агломерація міська (від лат. *agglomerare* – приєднувати, нагромаджувати, накопичувати) – компактне просторове зосередження населених пунктів, переважно міського типу, територіально наближених, або таких що зрослися, об'єднаних у складну багатокомпонентну динамічну систему з інтенсивними економічними, у тому числі трудовими, соціально-побутовими, культурними, рекреаційними зв'язками, спільними екологічними інтересами, тощо, яке виникає, головним чином, у зонах значної концентрації населення.

² Виділяють моноцентричні міські агломерації з одним місто-ядром та поліцентричні міські агломерації (*конурбації*), що формуються навколо кількох взаємопов'язаних міст-центрів.

25 ареалів [10; 22].

У цей час на тлі процесів євроінтеграції, глобалізації та регіоналізації серед європейських науковців розгортаються дискусії щодо методів інтерпретації міського простору та концепції сучасного європейського міста як об'єкта наукового аналізу. На сьогодні в європейській науці пропонується для обговорення три основних концепції міста як соціально-економічного територіального утворення:

- міська громада (фр. *collectivité urbaine*) – місто в межах адміністративних меж, зона юрисдикції відповідного органу місцевого самоврядування;

- міська агломерація (фр. *agglomération urbaine*) – визначається на основі показника безперервно забудованої площі (за міжнародними нормами відстань між сусідніми будівлями в межах агломерації становить у середньому 200–400 м);

- міський ареал (фр. *aire urbaine*) або міський регіон (фр. *région urbaine*) – зона прямого (економічного, соціального, культурного) впливу міста, що характеризується існуванням стійких інтенсивних зв'язків соціально-економічного й культурно-рекреаційного характеру. Включає в себе як урбанізовані так і сільські території навколо центрального міста. Визначається на основі певного відсотка (у середньому 40 %) активного населення, що працює на території центрального міста або агломерації. Кордони міського ареалу (регіону) визначаються відповідно до кінцевих пунктів маятникових міграцій – щоденних переміщень населення з метою роботи або навчання [10; 17; 19].

В деяких офіційних документах європейського адміністративного простору поняття «міського ареалу» та «регіону» ототожнюються, проте, мають місце й наукові публікації, де ці поняття розмежовуються, головним чином, на основі двох таких критеріїв:

- вважається, що відстань між центральним містом і кінцевими пунктами ареалу можна подолати у середньому за 30 хвилин; у межах міського регіону цей показник становить одну годину;

- до території ареалу включають переважно урбанізовані зони, тоді як у міський регіон – як урбанізовані, так і сільські території.

Інші запропоновані критерії, що стосуються визначення кордонів міських ареалів та регіонів, можна вважати ідентичними [10; 14–15; 19].

Поняття «міський ареал» застосовується Національними інститутами статистики Франції, Італії, Швейцарії, Бельгії, Люксембургу та Нідерландів в якості територіально-статистичної одиниці [10]. Так, у 1997 р. Національний інститут статистики Франції (INSEE) запропонував нову систему зонування територій, що базувалась саме на концепції міського ареалу. За визначенням INSEE міський ареал складається з міста-ядра, що має загальну чисельність робочих місць не менше 5000, та комун передмістя, мінімум 40 % активного населення яких повинно працювати у центральному місті [2]. Згідно з цією системою зонування, територію Франції було розподілено на 361 міські ареали відповідно до маршрутів щоденних переміщень населення між роботою та

помешканням. За результатами перепису населення Франції 1999 р. понад 60 % громадян постійно проживають у міських ареалах з населенням понад 100 тис осіб [5]. Відповідно під поняттям «ареал метрополії» розуміють міський ареал (або систему територіально наближених міських ареалів), ядром якого є метрополія.

Територія метрополії – це зона міського ареалу або регіону. Визнанням даного факту є те, що вже понад десятиліття ареал метрополії досить часто слугує одиницею порівняльного аналізу при складанні рейтингів економічного, демографічного чи культурного впливу світових метрополій [10; 13; 19]. Відповідно, «метрополізацію» трактують як процес утворення метрополійних ареалів або регіонів із надзвичайно високою концентрацією населення та економічної активності, що формують чітко визначені функціональні соціально-економічні ареали: граничні урбанізовані простори, у середині яких існують стійкі економічні та соціальні зв'язки – ринки праці, мережі компаній, важливі частини ланцюгів постачання, комунікації між компаніями та місцевими владними структурами тощо [1].

Залежно від розподілу населення й структури існуючих внутрішніх зв'язків та потоків розрізняють типи метрополійних утворень. З одного боку, це *моноцентрична метрополія* – з єдиним містом-ядром та супутніми меншими містами й сільськими місцевостями (наприклад, Штутгарт, Лондон, Лос-Анджелес, Сеул). З іншого боку, – це метрополії, що розвивалися на основі конурбацій (урбаністичної мережі майже рівнозначних за впливовістю та розміром міст-сусідів) і утворили так звані *поліцентричні метрополії* (наприклад, Рандстат у Нідерландах, що включає в себе чотири великих міста – Амстердам, Роттердам, Хаг та Утрехт; Рейн-Рур – у Німеччині, що об'єднує такі впливові міста, як Бонн, Кельн, Дортмунд, Дюссельдорф, Ессен та ін.) [там само].

В адміністративній практиці з метою розмежування міста та міського ареалу (регіону), останній позначають терміном «великий» (англ. *Greater*; фр. *Grand*) у поєднанні з назвою міста (наприклад: Grand Paris – Великий Париж, Greater London – Великий Лондон).

Динамічні зміни в технологіях виробництва, розвиток транспорту, телекомунікаційних та інформаційних систем на тлі глобалізації і регіоналізації світової економіки стають сутнісними ознаками формування постіндустріального суспільства наприкінці ХХ ст. Сучасні великі міста поступово перетворюються в потужні полюси диверсифікованої господарчої активності, що притягують та організують численні потоки (матеріально-речові, людські, фінансові, інформаційні тощо). «Метрополізація» стає важливою складовою глобалізації («метрополізація – міський прояв глобалізації») [10; 16]. Під впливом зазначених потоків як важливих чинників відбувається функціональна перебудова колишніх промислово-розподільчих центрів у центри управління, інформації й обслуговування, що зумовлює зміни у соціально-економічній та урбаністичній структурі міст. Великі міста, міські агломерації, урбанізовані райони стають місцем зосередження невиробничих підрозділів компаній, фінансових груп, науково-дослідних центрів і

управлінських установ, спеціалізуючись на виконанні контрольно-управлінських функцій та забезпеченні ділових послуг. Нова «метрополія» характеризується як «стан просторової концентрації багатств, влади та інформації в межах міста», а «метрополізація» – відображає процес концентрації тих самих ресурсів» [11, с. 75].

Станом на 2006 р., за даними Організації Економічного співробітництва та розвитку, більше половини (53 %) населення країн, що входять до її складу, проживає на території ареалів метрополій (78 ареалів з населенням понад 1,5 млн. осіб), на долю яких припадає значна частка виробництва національного ВВП. Так, доля Брюсселя, Будапешта, Гельсінки, Дубліна, Копенгагена й Сеула у ВВП відповідних країн складала на той час близько 50 %, а частка Лондона, Окленда (Нова Зеландія), Осло, Парижа, Праги, Стокгольма і Токіо – приблизно третину національного ВВП [13].

Поступово в країнах Західної Європи та США метрополії набувають значення головних рушійних сил економічного розвитку та конкурентоспроможності на власних національних та глобальному ринку, оскільки вони володіють постійно зростаючим соціально-економічним потенціалом та впливами [21].

Загалом в умовах глобалізації саме урбаністичні центри виступають «каркасними елементами» територіальної організації суспільства. При цьому, місто, що претендує на статус метрополії, повинно не лише організовувати та контролювати свою територію, але й брати активну участь у функціонуванні всієї відповідної урбаністичної системи, бути представленим (інформаційно, фінансово, через певні культурні заходи тощо) у рівних йому за статусом і параметрами містах, тобто характеризуватися високим ступенем залучення в сучасну сітьову (мережеву) взаємодію. Як цілісне соціально-економічне утворення метрополія функціонує, по-перше, у мережі з малими та середніми містами, що знаходяться в межах її ареалу або регіону (місцева мережа); по-друге, у мережі з іншими метрополіями в межах країни, разом з якими вона формує «міський каркас» національної території – національну урбаністичну систему (національна мережа); по-третє, у мережі зі світовими метрополіями відповідного рівня, з якими вона одночасно знаходиться у відносинах співпраці й конкуренції (глобальна мережа). З цієї точки зору, метрополізація – це досягнення містом (а разом з ним агломерацією, регіоном, країною у цілому) системно значущих місії, функцій, структури, статусу на тлі одночасної конкуренції і взаємодії з іншими елементами світової урбаністичної мережі, що дозволяє розглядати її як процес геопросторового позиціонування (самопозиціонування) метрополій [10].

Отже, можна погодитись з думкою окремих авторів про те, що «метрополія» в сучасному розумінні є багатоаспектним комплексним поняттям, яке активно еволюціонує під впливом глобальних політичних та соціально-економічних трансформацій (процеси глобалізації і регіоналізації, децентралізації, міжкомунального співробітництва, загострення міжтериторіальної конкуренції, модернізації системи державного управління тощо). Для нинішнього його трактування характерне поєднання численних

аспектів як кількісного, так і якісного характеру: просторового, функціонального, організаційного, демографічного, економічного, політичного, соціального тощо. Сучасна метрополія – це синтез кількості та якості, продуцент глобалізації і регіоналізації, сплав адаптивності до інновацій та сталості територіальних і соціально-економічних інститутів [там само].

Враховуючи викладене, можна наважитись на висновок, що в сучасному світі «територія» і її розвиток стає базовим елементом системи governance, а думка про можливість виникнення в недалекому майбутньому міст-держав, що володітимуть, як і в давні часи, реальною політичною автономією, вже не видається науковою фантастикою. Метрополії ХХІ ст. можна вважати прикладом утворення складних суспільно-економічних феноменів, стрижневих елементів світової урбаністичної системи. Сучасне велике місто (або об'єднання міст), що формує навколо себе зону стійкого економічного, політичного, соціального та культурного впливу (ареал метрополії), характеризується значною концентрацією населення й основних видів ресурсів (виробничих, інформаційних, фінансових, інтелектуальних тощо), високими показниками ділової активності, конкурентоспроможності й інвестиційної привабливості та виконує низку важливих соціально-економічних функцій, що мають ключове значення з точки зору розвитку міжнародної, національної чи регіональної економіки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бойко-Бойчук О. В. Світові тенденції розвитку міст: міжнародний досвід [Електронний ресурс] / О. В. Бойко-Бойчук // Державне управління : теорія та практика : електронне видання : [Електронний ресурс]. – 2007. – № 2. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2007-2/>
2. Глосарій Національного інституту статистики Франції (INSEE) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.insee.fr/fr/methodes/default.asp?page=definitions/aire-urbaine.htm>
3. Данилишин Б. Урбанізація: яке майбутнє очікує на наші міста / Богдан Данилишин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://glavcom.ua/columns/b_danilishyn/urbanizaciya-yake-maybutnje-ochikuje-na-nashi-mista-483146.html (22.03.2018)
4. Новые предсказания для мира от экономиста Кьелла Нордстрема : страны умрут, все будет оцифровано [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://joinfo.ua/sociaty/1188407_Novie-predskazaniya-mira-ekonomista-Kella.html (28.11.2016)
5. Офіційні результати перепису населення Франції 1999 р.; Національний інститут статистики Франції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.recensement-1999.insee.fr/RP99/gr99/page_accueil.paccueil
6. Посацький Б. С. Основи урбаністики. Урбанізація та територіальне розпланування / Б. С. Посацький. – Львів : Манускрипт, 2002. – Ч. 1. – 120 с.
7. Пчелинцев О. С. Региональная экономика в системе устойчивого развития / О. С. Пчелинцев. – М. : Наука, 2004. – 258 с.
8. Регіональна економіка : словник-довідник / О. Д. Богорад, О. М. Невелєв, В. М. Падалка [та ін.] ; НДІ соц.-економ. проблем міста. – Київ, 2004. – 346 с.
9. Социология : [Энциклопедия] / Авт.-сост. А. А. Грицанов, В. М. Абушенко, Г. М. Евелькин [и др.]. – М., 2003. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://voluntary.ru/dictionary/568/>
10. Хашиєва Л. В. Етимологія та генезис поняття «метрополія» / Л. В. Хашиєва //

Теорія та практика державного управління. – 2013. – Вип. 1. – С. 411–418. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2013_1_56

11. Bue N. La 'metropole' n'est-elle qu'un mot? Retour critique sur un 'lieu commun' / Nicolas Bue, Fabien Desage, Laurent Matejko [Electronic resource]. – Acces mode : http://ceraps.univ-lille2.fr/fileadmin/user_upload/enseignants/Desage/Articles/article_me_tropolisation_Bue_Desage_Matejko_preprint.pdf

12. Calame Pierre. La democratie en miettes : Pour une revolution de la gouvernance / Pierre Calame, Jean Freyss, Valery Garandeau. – Paris : Descartes & Cie, 2003. – 332 p.

13. Competitive Cities in Global Economy / OECD. – Paris, 2006. – 446 p.

14. Competitive Cities in Global Economy : Territorial Reviews. Summary in English ; Organisation for Economic Co-operation and Development. – Paris, 2006. [Electronic resource]. – Acces mode : <http://www.oecd.org/dataoecd/39/47/37839981.pdf>

15. Esami territoriali dell'OCSE. Città competitive nell'economia globale. Riassunto in italiano ; Organizzazione della Cooperazione e lo Sviluppo Economico. – Parigi, 2006. [Risorsa elettronica] – Modalità di accesso : <http://www.oecd.org/dataoecd/40/27/37840082.pdf>

16. Lacour C. La métropolisation. Croissance, diversité, fractures / C. Lacou, S. Puissant. – Paris : Anthropos, 1999. – 430 p.

17. Le Concept de la ville en Europe : Rapport remis à l'Office statistique des Communautés Européennes, Eurostat / Pumain D., Saint-Julien Th., Cattan N. [et a.] ; NUREC. – Bruxelles, 1991. – 88 p.

18. Le Petit Larousse Compact : Dictionnaire Encyclopédique en couleurs / [ed. P. Maubourguet [et al.]]. – Paris : Larousse, 1993. – 1776 p.

19. Les villes européennes. Analyse comparative / C. Rozenblat, P. Cicille. – Paris : La Documentation Française (Datar), 2003. – 94 p.

20. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Danbury : Lexicon Publications, 1993. – 1248 p.

21. State Policy Approaches to Promote Metropolitan Economic Strategy / Marc A. Weiss ; National Governors Association Center for Best Practices. – Washington, 2002. – [Electronic resource] Access mode : // www.nga.org/Files/pdf/1002STATEPOLICYAPPROACHES.pdf

22. The Word Book Encyclopedia. – Vol. 13 : M. / Ed. W. H. Nault [et al.]. – Chicago : World Book, 1994. – 990 p.

Аксенова А. А. студентка,
ф-т архитектуры, дизайна и изобразительного искусства,
науч. рук. – **Радионова Л. А.**, канд. филос. наук, доц.,
*Харьковский национальный университет
городского хозяйства имени А. Н. Бекетова*

ГОРОД ИДЕАЛЬНЫЙ И РЕАЛЬНЫЙ В СОЗНАНИИ ГОРОЖАНИНА

Природа в буквальном переводе с греческого означает «возникнуть, быть рождённым». Поэтому слово «природа» означает как естество, ядро вещи, так и совокупность всех вещей. Природа одухотворялась во все времена. Семантика (то есть смысловое значение) ландшафта, связанна с его влиянием на сознание человека, формировалась на протяжении существования человечества. Городская среда, как правило, нивелирует и скрывает особенности ландшафта, тогда как они генетически близки природе человека. В условиях ландшафта человек осознаёт себя органичной частью мира. Возникновение близкого